

Gazetecilik ve Edebiyatın Gelişmesinde 'Tefrika'nın Rolü ve İşlevi Üzerine Bir Değerlendirme

An Evaluation of the Role and Function of 'Feuilleton' in the Development of Journalism and Literature

Ömer Faruk YÜCEL

Arş. Gör. Dr., İnönü Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü
omerfarukyucel4@gmail.com
0000-0002-3035-004X

Araştırma & Yayın Etiği

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş, iThenticate yazılımı ile taranmış, araştırma yayın ve etiğine aykırılık tespit edilmemiştir.

Research & Publication Ethics

This article was reviewed by at least two referees, a similarity report was obtained using iThenticate, and compliance with research/publication ethics was confirmed.

CC BY-NC 4.0

Bu makale [Creative Commons Attribution-NonCommercial License](#) altında lisanslanmıştır.

This paper is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial License](#)

Copyright ©

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Sakarya/TÜRKİYE

Sakarya University, Institute of Social Science,
Sakarya/TURKEY

Atıf/Citation

Yücel, Ömer Faruk . "Gazetecilik ve Edebiyatın Gelişmesinde 'Tefrika'nın Rolü ve İşlevi Üzerine Bir Değerlendirme". Akademik İncelemeler Dergisi 17 / 2 (Ekim 2022): 369-388.

<https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.1139284>

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Date Received: 01.07.2022
Kabul Tarihi/Date Accepted: 05.10.2022
Yayın Tarihi/Date Published: 15.10.2022

ISSN: 1306-7885

E-ISSN: 2602-3016

Cilt/Volume: 17 | Sayı/Issue: 2 |
Yıl/Year: 2022 (Ekim/October)

16. yıl

Gazetecilik ve Edebiyatın Gelişmesinde 'Tefrika'nın Rolü ve İşlevi Üzerine Bir

Değerlendirme

Öz

Bu çalışma, gazetede yer alan fakat edebiyatın gelişmesinde de önemli bir role sahip olan tefrikanın işlevlerini ele almaktadır. 19. Yüzyıl, Batılılaşma hareketlerinin siyasî ve sosyal bakımdan hayatın içine girmeye başladığı bir dönemdir. Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı ve Meşrutiyet idaresinin kabulü gibi siyasî gelişmeler, zamanla kültür hayatı üzerinde de önemli etkilere sebep olmuştur. Gazete, bu etkiyi hızlandıran o devrenin en önemli kitle iletişim aracıdır. Roman, Batılı tarzda hikâye, tiyatro gibi Batılı türlerin Türk edebiyatına girişinde ve gelişmesinde gazeteciliğin önemli bir rolü vardır. Türk edebiyatının yeni türler ile değişim yaşamasında önemli bir vasıta rolü oynayan gazete, geniş insan yığınları üzerinde kültürel etkilere sahiptir. Uzun edebî metinlerin belli diziler hâlinde neşredilmesiyle ortaya çıkan tefrika, Türk gazeteciliğinde çok uzun süre etkisini sürdürmüştür. Tefrika, uzun edebî metinlerin gazetede görünmesini mümkün kılarak daha fazla insanın edebiyat ile tanışmasına zemin hazırlamıştır. Türk edebiyatında pek çok genç yazar, gazetelerdeki yazıları ile meşhur olmuştur. Bu yazılar ise genelde 'tefrika' ile gazetelerde kendine yer bulmuştur. Tefrika, gazetecilik bakımından kültürel ve edebî bir faaliyet olması, edebiyat açısından ise popüler edebiyat başta olmak üzere telif ve tercüme pek çok eserin okurla buluşması dolayısıyla okur – eser etkileşiminin temini ile edebî mahfilde hızla tekâmül etmiştir. Tefrika aynı zamanda müelliflerin kitap basım masraflarının da önüne geçmiştir. Bu yüzden tefrika, edebiyat ve gazetecilik arasında karşılıklı bir fayda ilişkisi inşa etmiş, fikir hayatının canlanmasına aracılık etmiştir.

Anahtar Kelimeler: gazetecilik, edebiyat, tefrika, Batılılaşma.

An Evaluation of the Role and Function of 'Feuilleton' in the Development of Journalism and Literature

Abstract

This study deals with the functions of the feuilleton, which is in the newspaper but has an important role in the development of literature. The 19th century is a period in which Westernization movements began to enter political and social life. Political developments such as the Tanzimat Edict, the Reform Edict and the acceptance of the Constitutional Monarchy had significant effects on cultural life over time. Newspaper is the most important mass communication tool of that period that accelerates this effect. Journalism has an important role in the introduction and development of Western genres such as novel, Western-style story, theater into Turkish literature. The newspaper, which plays an important role in the change of Turkish literature with new genres, has cultural effects on large masses of people. The feuilleton, which emerged with the publication of long literary texts in certain series, continued its influence in Turkish journalism for a very long time. Feuilleton paved the way for more people to meet literature by making it possible for long literary texts to appear in the newspaper. Many young writers in Turkish literature became famous for their articles in newspapers. These articles found their place in the newspapers, generally with 'feuilleton'. Feuilleton is a cultural and literary activity in terms of journalism; in case in terms of literature, copyright and translation, especially popular literature, have enabled many works to meet with the reader. Thus, by ensuring the interaction between the reader and the work, he developed rapidly in the literary gathering-place. At the same time, it prevented the authors' book printing costs. Therefore, the feuilleton built a mutually beneficial relationship between literature and journalism, and mediated the revival of intellectual life.

Keywords: Journalism, literature, feuilleton, westernization

Giriş

Türkiye'de gazetecilik ve edebiyat karşılıklı olarak birbirini etkilemiştir. Bu etkileşim ikisinin de gelişimi açısından olumlu bir seyir izlemiştir. Gazetenin tarihi ve edebiyatın Batılı anlamda gelişmesi hemen hemen aynı zamanlara denk düşer. Gazetenin kamuoyu için önemli bir haber alma vasıtası haline gelmesi Islahat Fermanı (1856) sonrasında gerçekleşmiştir. Devletin Batılılaşma politikasına paralel olarak gelişen gazetecilik,

zamanla farklı fikirlerin temsil edildiği önemli bir araç haline gelmiştir. Edebiyatın gayesi de beşerî faaliyetlerin, duygu ve düşüncelerin güzel söz ve kavramlarla anlatılmasıdır. Mehmet Kaplan (1996, 162), edebiyatın “muhteva, şekil ve üslubu ile alêlâde konuşmadan çok üstün olmakla beraber, günlük konuşmaya, yani dile sıkı sıkıya bağlı” olduğunu ve gerçek sanatkârın en zor duyguları ve düşünceleri en iyi şekilde ifade edebileceğini vurgulamıştır.

Edebiyatın gelişmesinde, özellikle nesir alanında edebî eserlerin okur ile buluşmasında gazetenin ve derginin önemli bir işlevi olmuştur. Bu yüzden gazetecilik ve edebiyat arasında her iki faaliyetin de gelişmesine zemin hazırlayacak olumlu bir ilişki söz konusudur. Hem edebiyat hem de gazetecilik, amaçlarını gerçekleştirmek için birbirine ihtiyaç duymuştur.

İlk Türkçe gazete 1831’de yayımlanmaya başlayan Takvim-i Vakayî’dir. Haftada bir neşredilen ve resmî niteliğe sahip olan bu gazete, zengin bir muhtevaya sahip değildir. Resmî haberler yoğunluktadır. Resmi olmayan haberlere çok az yer verilmiştir. 1840 yılında William Churchill tarafından çıkarılan Ceride-i Havadis, devlet tarafından kısmen desteklendiği için yarı-resmî bir gazete hüviyeti taşır. İçeriği, her ne kadar son döneminde imzasız şekilde Ahmet Rasim, Ebüzziya Tevfik gibi önemli isimlerin yazılarını yayınlasa da genel olarak Takvim-i Vakayî’ye benzer bir mahiyet taşır (Gerçek, 1931, 30-38).

Türk basınında ilk özel gazete Agâh Efendi ve İbrahim Şinasi tarafından yayımlanan Tercümanı Ahval’dir. Şinasi’nin Türk gazeteciliğindeki mühim rolü de bu gazete ile başlamıştır. Şinasi, Tercümanı Ahval’in ilk sayısında kaleme aldığı mukaddimede gazetenin halk tarafından kolayca anlaşılabilir bir muhteva ile çıkacağını belirtmiştir. Gerçek (1931, 38-40), bu gazeteyle beraber “bir gazeteden beklenen gayeye yaklaşılmakta olduğu”nu belirtmiştir. Şinasi kısa bir süre sonra gazeteden ayrılarak Tasvir-i Efkâr gazetesini kurmuş ve o devir için hem dil bakımından hem de fikrî meselelerin temsil edilmesi bakımından önemli bir rol oynamıştır (Gerçek, 1931, 40).

Türk basınında neşredilen bu ilk dört gazete, gazeteciliğin zamanla Batılı bir tarza doğru tekâmül ettiğini gösteren bir seyri göstermektedir. Bu dönemde siyasî muhtevaya da sahip olan yeni fikirler doğrudan doğruya gazetelere yansımamış olmasına rağmen edebî ve kültürel yazılar yoluyla dolaylı olarak memleketin fikir hayatına girmiş, hatta bazı gazeteciler bunu bizzat tatbik etmiştir.

Gazetenin zamanla gelişmesi ve gazete sayılarının çoğalmaya başlaması, haberler dışında birtakım muhtevanın gazeteye girişine zemin hazırlamıştır. Türk basınında geliştiği yıllarda haberler dışındaki muhtevanın büyük bir bölümünü edebî ürünler oluşturur. Roman, hikâye, piyes, hatıra, gezi yazısı, deneme, makale gibi pek çok yazı, gazete ve dergi vasıtasıyla okurla buluşmuştur. Edebî mahsullerin neşredilmesinde tefrikanın büyük bir rolü vardır. Tefrika, gazete sütunlarına sığmayacak büyüklükteki edebî eserleri veya yazıları diziler halinde yayınlamayı mümkün kılan bir yol, tarz veya tekniktir.¹

Selçuk Çıkla (2009, 36) Tanzimat devrinden itibaren gazete-edebiyat ilişkisini incelediği çalışmada edebî muhtevanın ilk olarak Ceride-i Havadis’te görünmeye başladığına dikkat çekmiş ve 1860-1960 tarihleri arasında gazete-edebiyat ilişkisinin oldukça iyi bir durumda olduğunu belirtmiştir. Yazarın bu tespiti doğrudur. Türkiye’de gazeteciliğin

başlamasında ve gelişmesinde edebiyatın; edebiyatın gelişmesi ve dönüşmesinde de gazeteciliğin önemli işlevleri söz konusu olmuştur.

Cumhuriyet devri yazarlarından Sadri Etem Ertem (1938, 3) Türk basınında ilk gazetecilerin aynı zamanda edip kimlikleriyle de bilinmekte olduğunu vurgulamış ve fikir veya üslûp olarak pek çok edebiyatçının gazetelerde yazdığını belirtmiştir. Ertem'in şu tespitleri Türkiye'de gazete-edebiyat arasındaki ilişkiyi göstermesi bakımından önemlidir:

Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal, Ebüzziya Tevfik gazetecilik tarihi kadar edebiyat tarihinin de malıdır. Bu, isimlerini saydığımız zatların değerlerini işaret etmekle beraber bizde gazete daha ziyade edebiyatla elele yürüdüğünü gösterir. Türk gazete sahiplerinin hüviyetleri de buna bir misaldir. Türkiye'de gazetecinin mücerred edebiyat çeşnisinden kurtularak günün tarihi hüviyetini almaya başlaması başka memleketlerde edebiyatın ve ilmin gazeteye hulûle yol bulduğu (gelme, girme, sinme) bir zamana tesadüf eder. Bu tezat dikkate layıktır. Bu tezadı garp Avrupası cemiyetlerinin inkişaf şekli ile Türk cemiyetinin son yüz senelik manzarası ve tarihî şartları izah eder...

İlk özel gazete Tercümanı Ahval'den itibaren 1960'lı yıllara kadar Türk basınında önemli bir işlev gören tefrika, halkın veya okurların edebiyat ile tanışmasını edebî gelişmeleri takip etmesini sağlamıştır. Tanzimat'tan sonra gazete - edebiyat ilişkisinin sürdürülmesinde tefrikanın önemli bir rolü vardır (Çıkla, 2009, 37).

Bu çalışma, Batılılaşma devresinde edebiyat ve gazetecilik alanlarının gelişmesinde önemli bir vasıta olan tefrikanın rolü ve işlevini ele almaktadır. Tefrikanın edebiyatın gelişmesinde nasıl bir katkısı vardır? Tefrika, gazetecilikte nasıl bir işleve sahiptir? Bu çalışma, bu iki soruya odaklanmaktadır. Bu yüzden öncelikle tefrikanın ne olduğu, nasıl ve nerede ortaya çıktığı, Türk basınında nasıl bir role sahip olduğu incelenmiş, ardından tefrikanın gazetecilik ve edebiyat arasında nasıl bir ilişki ortaya koyduğu ele alınmış ve bu iki alandaki işlevleri değerlendirilmiştir.

Bu çalışma, Türkiye'de gazetecilik ve edebiyatın gelişiminde tefrikanın nasıl bir role sahip olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu aynı zamanda gazeteciliğin disiplinler arası bir alan olduğunu göstermesi bakımından da önemlidir. Çalışmada literatür taraması ile elde edilen bilgiler ışığında tefrika kavramının ortaya çıkışı, gelişimi ve basında nasıl konumlandığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Buradan hareketle edebiyat ve gazetecilik arasında ortak bir nokta olan tefrikanın gelişiminde rol oynayan ana unsurların ne olduğu ortaya konmuş ve alt başlıklar altında incelenmiştir. Dolayısıyla çalışmada nitel araştırmalar içinde yer alan tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. Tefrikanın gelişiminde hangi unsurların rol oynadığı, edebiyat ve gazetecilik alanlarındaki çalışmaların incelenmesi neticesinde tespit edilmiş ve bunlar ayrı temalar/başlıklar altında ele alınarak değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

1. Tefrikanın Tanımı ve Tarihî Seyri Üzerine

Tefrika kelimesi, Arapça kökenli "tefrik" kelimesinden gelmektedir. İslâm Ansiklopedisine göre "tefrik" kelimesi de "fark (Furkan) kökünden türemiş olup, "iki şeyi birbirinden ayırmak"; "farklı iki veya daha fazla şeyi tek bir hükümde birleştirmek olan cem" in karşıtı manalarına gelmektedir (Durmuş, 2011, 275).

Tefrika, haberleşme vasıtalarının tekâmül etmesiyle birlikte okurun ilgisini edebî ve fikrî konulara çekmek için kaleme alınan yazıların bir dizi hâlinde yayımlanmasına denmektedir. Türk Dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlüğünde "gazete veya dergilerde çıkan, birbirini tamamlayan yazılardan oluşan dizi" şeklinde tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu, 2022).

Tefrikaya ilişkin tanımlar genellikle edebî yazılarla ilişkili bir şekilde sunulur. Meydan Larousse'ta tefrika, "gazete veya dergilerde çıkan ve birbirlerini tamamlayan yazılardan meydana gelen dizi"; tefrika etmek veya tefrika olmak fiili "bir yazı dizisini veya bir romanı gazete veya dergilerde sürekli olarak ve parça parça yayımlamak"; tefrika roman ise "gazetede tefrika edilen, sanat değeri taşımasından çok, geniş okuyucu topluluğuna seslenmesi önemli sayılan, merak uyandırıcı nitelikte roman" olarak tanımlanmıştır ("Tefrika", *Meydan Larousse*, 1985, 7). Buna benzer bir tanım Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi'nde de bulunur: "Gazete ve dergilerde uzunluğu dolayısıyla parça parça yayımlanan roman ya da başka türlerde yazı" ("Tefrika", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1998, 293). Görüldüğü gibi tefrika, edebî ürünlerin neşriyatı ile doğrudan ilişkilidir. Bunun en önemli sebebi Batı kaynaklı edebî türlerin gazete vasıtasıyla memlekete girmiş olmasıdır.

Türk gazeteciliğinin tekâmülünde önemli bir yer işgal eden İbrahim Şinasi, ilk özel gazete Tercümanı Ahvâl'in ilk sayısında, "tefrika ıstılahının müsemması nedir" sorusuna şu şekilde cevap vermiştir:

"Avrupa ve mahall-i saire jurnallerinin ekserisinde olduğu misillü, gazetenin mahsusen tefrik olunan aşağı tarafıdır ki, orada mebahis-i edebiyeye dercolunur. Buna Fransızca feuillet tabir ederler; hatta âsâr-ı maarif mütalâsına merakı olan adamlar, çok kerre gazeteyi bunun için alırlar. Sair muharrerâta hâle verilmeksizin, gazeteden şu parçanın kesilip ayrılması mümkün olduğu için, terâküm edenleri sırasıyla bi't-tertib murad olunduğu halde bir kitap şekline konulur." (Karataş, 2004, 460-461)

Şinasi'nin de belirttiği gibi tefrika, hem okurun ilgisini çekmekte hem de belirli bir düzen içinde yayımlanan yazıların kolaylıkla toplanmasıyla bir kitabın vücuda getirilmesi daha kolay hâle gelmektedir. İlk olarak batıda ortaya çıkan tefrika, edebî ve fikrî sahadaki eserlerin dizi hâlinde neşredilmesiyle halkın ilgisini çekmiştir. Sonuç olarak gazete tefrika yoluyla kültür hayatının canlı kalmasında önemli bir vasıta rolü görmüştür.

Mustafa Nihat Özön, Batıda tefrika romanının gelişmesinde 1789 Fransız İhtilâlinin geniş kitlelerin okumasına imkân tanıyan serbestliğe vurgu yapmaktadır. Yazara göre okuma, gazete ve dergiler vasıtasıyla belirli bir zümrenin işi olmaktan çıkarak bütün bir millete yayılmış ve geniş bir okur kitlesi oluşmuştur. Yazarlığın ciddi bir meslek hâline gelmesinde de bu tesire değinen yazarın tefrika romanla ilgili şu düşünceleri önemlidir:

"Gündelik gazetelerle yayılmaya başlayan tefrika romanı ile dergilerde basılan öteki romanlar, okuyucu sayısının çoğalmasına yaradılar.

Böylece tek bir sınıfa mensup olmayan okurların karşısında her sınıftan yetişmiş olan yazar çıktı. Bu yazarlar, geçimlerini sağlamak için durmadan yazmak zorundaydılar. Böylelikle geçen yüzyıllarda daha çok bir süs ve çokluk itibarıyla bir saygınlık kazanmak ve vakit geçirmek olan yazarlık, geniş bir çalışma alanı olmaya başladı." (Özön, 1985, 24)

Tefrika romanının ilk örnekleri İngiltere'de ortaya çıkmıştır. İlk tefrika "London Spy" 1698 yılında neşredilmiş, bunu Daniel Defoe'nin eserleri izlemiştir. Bununla birlikte tefrika, Fransa'da daha önemli bir gelişme göstermiştir. Halk tarafından tefrikaya büyük ilgi gösterilmiş, önemli yazarların eserleri bu sayede yayımlanmış ve beğenilmiş olduğu için tefrikanın umumiyetle Fransa kökenli olduğu bilinmektedir (Demirkol, 2009, 16).

Fransızca kökenli "feuilleton" kelimesi, Batıda tefrika yazı türünün karşılığı olarak kullanılmaktadır. Ross Eaman, A'dan Z'ye Gazetecilik (The A to Z of Journalism) isimli eserinde "feuilleton" -tefrika- kavramını, "modern sütunun atası" şeklinde tanımlamaktadır. Feuilleton 28 Ocak 1800 yılında Paris'te, Journal des débats'ın editörünün ilave baskısı ile ortaya çıkmıştır. Başlangıçta toplumun üst tabakaları için eğlenceli içerik sunmak amacıyla oluşturulmuştur. 1820'lerin ortalarında Rus okurlara tanıtılan feuilleton, burada fe'leton tabirine dönüşmüştür. Rusya'da tefrika, Fransa'da ortaya çıkan eğlenceli içeriğin yanı sıra sosyal eleştiriyi de içine alan yeni bir polemik alanı olarak da kullanılmaya başlamıştır. Ayrıca edebî bir tür olarak da gelişme kaydetmesi için çaba harcanmıştır. Feuilleton, gerçeklere öncelik veren kamusal bir gazetecilik faaliyeti ile edebî türler için kullanılan bir yazı türü olmak üzere iki farklı kullanım arasında bir tartışmaya da neden olmuştur. Mesela Alman devletlerinde daha çok "edebî bir tür" şeklinde kullanılmış, buna karşın eleştirilmiştir (Eaman, 2009, 141-142).

Tefrikanın Batıda gelişiminde özellikle Rus edebiyatı ve gazeteciliğinin önemli bir tesiri söz konusudur. Eaman'ın da belirttiği gibi Rusya'da tefrika, yalnızca sosyal statüsü yüksek kesimlere bir eğlence içeriği sunmamış edebî bir tür olarak okuru kendisine çeken, siyasî ve sosyal konularda eleştiri yazılarına da yer veren bir tür hâline gelmiştir. Katia Dianina, Rusya'daki büyük reformlar çağında tefrikanın önemli bir rehber olduğunu ele aldığı çalışmasında Rus gazeteciliğinde tefrikanın gelişimini ve rolünü incelemiştir. Dianina'ya göre (2003, 193) tefrika, güncel olaylara ait politik olmayan konularda ve genel okur kitlesine hitap eden yazılardır. Tiyatro ve kitap eleştirileri, seyahat yazıları, toplumsal tarih, sohbet gibi pek çok türdeki yazılar tefrika edilmiş ve gazetenin vazgeçilmez bir parçası olmuştur.

Tefrika, gerçekten de Rusya'da önemli bir değişim geçirmiştir. İlk çıktığı dönemdeki gibi yüksek kesimlere değil daha geniş bir okur kitlesine seslenmiştir. Bunda "feuilletonist" yani tefrikacının kullandığı üslûbun büyük bir önemi vardır. Tefrika yazarları, okurla metin arasında sıcak bir bağ kurmuş ve tefrika yazılarını "gülümseyen bir ton" ile kaleme almıştır. Bu, tefrika yazılarının 19. Yüzyılın ortalarında Rusya'da giderek artan bir okur kitlesine ulaşmada önemli bir etken olmuştur. Tefrikacı, güncel hadiseleri yorumlayan, kent hakkında bilgi veren, okurları için zevk ve dünya görüşlerini paylaşan bir yazardı. Dianina, gazete tefrikasının Rus halkını "çağdaş kent kültürüne uzman rehberlik" sunmak ve fikir vermek suretiyle şekillendirdiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra tefrika, 19. Yüzyıl ortalarında estetik Rus milliyetçiliğinin pekiştirilmesinde önemli bir role sahiptir. (Dianina, 2003, 203-205).

İngiltere'de ise "feuilleton" kavramı daha çok mizahî yazı şeklinde kullanılmıştır. İngiltere'de tefrikanın değişimine dair gerçekleştirilen bir çalışmaya göre 18. Yüzyılda ilk örneklerinin ortaya çıktığı ancak bunların tefrika benzeri melez bir tür olduğu belirtilmiştir. Aynı çalışmaya göre tefrika, İngiltere'de 19 ve 20. yüzyıllarda gelişmiş ve *Punch*, *Fun*, *Wipers times* ve *The private eye* gibi önemli mizah dergileri tarafından

kullanılmıştır. Aynı çalışma, mizah yazılarının veya tefrikanın artık modern İngiliz basını tarafından tercih edilmediğini, belki ona benzer karışık bir tür haline geldiğini öne sürmekte ve bunların da tefrikanın geliştiği yıllara göre daha yumuşak olduğunu belirtmektedir (Shavladze & Makharadze, 2017, 29-32).

Jeanneney (1998, s.102), bir Fransız buluşu olarak değerlendirdiği edebî tefrikanın “dâhiyane bir yenilik” olduğunu vurgulamıştır. Yazara göre halkı derinden sarsan ve heyecana gark eden haberlerin her zaman olmayışı tefrika romanının gelişmesine zemin hazırlamıştır. Honore de Balzac, Victor Hugo ve Alexandre Dumas gibi önemli yazarlar eserlerini tefrika etmek suretiyle yayımlamışlardır. Eugène Sue² usta olarak nitelendiren yazar, halkın büyük ilgisini çeken tefrika romanların basın için de önemli bir gelir kaynağı olduğuna dikkat çekmiştir (Jeanneney, 1998, 95-96).

Fransa’da tefrika 19. Yüzyılda da rağbet görmeye devam etmiştir. Mesela Le Petit Journal gazetesi tefrikaya bağlı bir gelişim planı kurmuştur. Tefrikacılık, Fransa’da zamanla bir uzmanlaşma alanı hâline gelmiştir. Genelde iki ayrı başlıkta toplanmıştır. İlk grup tabiatüstü olayları anlatan öyküler ve gizemli maceralar üzerine kuruluyken, ikincisi daha çok polisiye türünde kaleme alınan ve tuhaf cinayetlerin çözümüne odaklanan edebî tefrikalardır (Jeanneney, 1998, 103). Fransa’da tefrikanın gelişim seyrine bakıldığında zamanla okuru çekmek için girişilen bir çaba ile karşılaşmaktadır. Balzac, Hugo ve Dumas gibi birbirinden önemli yazarların edebî mahsulleri, yerini insanların ilgi ve merakına hitap eden, daha orta seviyedeki geniş halk kitleleri için hazırlanan edebî tefrikalara bırakmıştır. Dolayısıyla ticarî çıkarların, tefrikacılık konusunda da önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak Batıda tefrikanın gelişmesinde siyasî ve fikrî hayatta gerçekleşen değişimlerin etkisiyle kitlelerin okur-yazar oranının artmasının önemli bir payı vardır. Matbaa ve günlük gazetelerin, özellikle halkın beğendiği “popüler” roman ve hikâyeleri tefrika etmesi bu yazı türünün tekâmülünü sağlamıştır. Tefrika, yazarların gazetecilik sahasında gerçekleştirdikleri edebî ve kültürel faaliyetlerdir.

Gazetenin doğuşu ve gelişmesiyle de geniş halk kitlelerine ulaşmak mümkün olmuştur. Gazete, haber vermenin yanında halkı edebî ve fikrî konularda geliştiren, kültür-sanat görüşünü besleyen ve yansıtan bir vasıta olmuştur. Gazetenin bu özelliği Türk basınında ilk olarak edebiyatçı aydınlar tarafından keşfedilmiş ve gazete edebî türlerin Türk edebiyatına girişinde zemin işlevi görmüştür (Yıldırım, 2009, 286-288). Edebiyatın gazetede görünür olmasında ise tefrikanın kolaylaştırıcı bir rolü olmuştur.

Türk basınında tefrika, ilk özel gazete Tercümanı Ahval’in neşredildiği 1860 yılından 1960’lı yıllara kadar önemli ölçüde kullanılmıştır. Bu dönemde yayınlanan gazetelerin ve dergilerin çoğunluğu tefrikayı kültürel ve edebî bir faaliyet olarak görmüştür. Bir asır boyunca tefrika, gazetecilikte edebî, fikrî ve kültürel muhtevanın aktarılmasında rol oynamıştır.

Türk basın tarihinde ilk tefrikanın hangi gazetede ve hangi eserle başladığıyla ilgili farklı görüş ve düşünceler söz konusudur. Bunlardan ilki İbrahim Şinasi Efendi’nin³ 1860 yılında Tercüman-ı Ahval gazetesinde neşredilen “Şair Evlenmesi” isimli piyesidir (Tefrika, 1998; Çıkla, 2011, 37; Parlatır, 2004, 44). Buna karşılık Ziyad Ebüzziya (1993, 407), Türk basınında tefrikanın ilk yarı resmî gazete Ceride-i Havadis’te 1846 yılında

neşredilen "Sudan Seyahatnamesi" ile başladığını ifade etmektedir. Tefrikanın bilinçli ve Batılı anlamdaki kullanımıyla Türk basınına girişi ve gazetecilikte gelişmeye başlaması ise İbrahim Şinasi'nin gazetecilik faaliyetiyle olmuştur.

Türk basınında tefrika, yeni edebî türlerin memlekete girmesiyle gelişmeye başlamış, zamanla değişime uğramıştır. Bir asırlık dönemde tefrikaya büyük oranda edebî metinlerin neşriyatında başvurulmuştur. Bununla beraber II. Meşrutiyet'ten sonraki süreçte yalnızca edebiyata ilişkin muhtevanın değil farklı alanlarla ilgili yazıların da tefrika edildiği görülmüştür. Bu, Türk basınında fikir gazeteciliğinin daha revaçta olduğu dönemdir.

Tefrika, Rusya'da 1860'lı yıllarda gelişen fe'leton -tefrika- türüyle kısmen benzer özellikler göstermiştir. Öncelikle tefrika Türk basınında aynı Rusya'da olduğu gibi geniş okur kitlesine yönelik bir yazıların neşriyatında kullanılmıştır. Ayrıca gerek mizahî yazılar gerekse kente dair görüş, düşünce ve yorumlar yine Türk basınında görülen tefrika örnekleridir. Bir başka nokta ise fikrî açıdan halk görüşünü inşa etmeye yardımcı olmaktır. Batılılaşma sürecinin devam ettiği yıllarda, yeni türlerin, roman, hikâye, piyes, tiyatro incelemeleri vb. gibi yazıların tefrika ile okura sunulması devrin havasına uygun, onu destekleyen bir gelişmedir. Millî devlet yapısının inşasında da önemli rol oynamış, dilin sadeleşmesine yardımcı olmuş, Millî Edebiyat dönemi eserlerini destekleyen yazıların kamuoyu görüşünü pekiştirmiştir.

2. Gazetecilik ve Edebiyatın Gelişmesinde Tefrikanın Rolü ve İşlevleri

Tefrika, Türk basınında müstakil bir yazı türü olmaktan ziyade farklı konu ve uzmanlık alanlarına has yazıların neşredilesinde kullanılan bir yol veya tekniktir. Tefrika, gazeteciliğin ve edebiyatın gelişmesinde önemli rol ve işlevlere sahip olmuştur. Türk basını ve Türk edebiyatı arasında karşılıklı bir fayda ilişkisi inşa etmiştir. Şöyle ki, gazete, haber dışında bir muhtevaya ihtiyaç duyar. Gazetenin güncel haberleri aktarmak dışında "bilgilendirmek" ve "eğlendirmek" gibi iki önemli işlevi daha vardır. Kitle iletişim araçları içinde bir dönem en etkili olan gazete, tefrika edilen yazılar vasıtasıyla söz konusu işlevleri gerçekleştirmiştir. Edebiyat ise her gün okurla buluşma fırsatını yakalamış, edipler, eserlerini herhangi bir ücret ödemedi gazetelerde tefrika edebilmiştir. Gazete, aynı zamanda bu eserlerin tetkik ve tenkit edildiği, yorumlandığı, dolayısıyla eserlerin edebî değerinin tayin edildiği bir mecradır.

Gazetecilik ve edebiyat arasındaki bu olumlu etkileşimde ve her iki alanın gelişmesinde tefrikanın etkili olduğu görülmektedir. Tefrikanın söz konusu gelişime katkı sağlaması ve gazetecilik ile edebiyatın bu sayede gelişmesi üç ana sebebe dayanmaktadır: (1) Batıya yönelen edebiyat, (2) Gazetenin rolü, (3) Popüler edebiyat ve popüler tarih.

Tefrikanın gelişiminde etkili olan bu sebepler aynı zamanda tefrikanın edebiyat ve gazetecilikte oynadığı rol ve işlevleri göstermektedir. Edebiyatta batılılaşma tefrikanın gelişim sebebi olduğu kadar modern edebiyatın gelişmesinde işlev gören bir yoldur. Gazete, kültürel ve edebî muhtevanın kitlelere ulaştırılmasında bir vasıta, tefrika da bunu kolaylaştırıcı bir rol üstlenmiştir. Popüler edebiyatın gelişiminde de tefrika önemli bir rol oynar. Ancak popüler edebiyat, tefrikanın gelişmesine aracı olan bir içerik sunar. Dolayısıyla yukarıda belirtilen üç ana başlık tefrikanın gelişiminde hem birer sebep hem de rol ve işlevlerini yansıtmaktadır.

2.1.Batıya Yönelen Edebiyat

19. yüzyıl Batılılaşma hareketleri siyasî saha ile sınırlı kalmamış kültür sahasına da sirayet etmiştir. Türk edebiyatı, roman, hikâye ve tiyatro gibi türlerin ilk örneklerini bu devrede vermiştir. Batı edebiyatından yapılan çeviriler yoluyla Batı fikir dünyasıyla tanışma ve etkileşim içine girme fırsatı doğmuştur (Özkırımlı, 1983, 580).

Mehmet Orhan Okay (2005, 48-51), Türk edebiyatının Batılılaşma sürecinin Şinasi ile başlatılmasının yerinde bir tespit olacağı görüşündedir. Şinasi'nin hem edebiyat hem de gazetecilik bakımından yenileşme hareketlerindeki öncü rolü eski edebî türlerin farklılaşması, yeni türlerin edebiyata dâhil olması şeklindedir. Edebiyatta batıya yöneliş hareketi Tanzimat'tan yaklaşık yirmi yıl sonra etkisini göstermeye başlamıştır. Türk aydınlarının Batıyla tanışmasından sonra edebiyatta görülen yeniliklerin neticesinde bu dönem "Tanzimat Edebiyatı", "Batı Tesirinde Türk Edebiyatı", "Avrupaî Türk Edebiyatı" gibi muhtelif isimler altında anılmaya başlamıştır.

Mehmet Fuad Köprülü (2015, 356-359), Avrupaî Türk Edebiyatının gelişmesinde Avrupa'da yaşanan ve Türkiye coğrafyasını da doğrudan etkileyen siyasî, iktisadî ve içtimaî hadise ve fikirlerin yayılmasının önemli bir tesiri olduğunu vurgulamıştır. Yeni kurumların tesisinden sonra yetişen aydın neslin edebiyatın Batılılaşmasında rolü büyük olmuştur. Nitekim Köprülü de yeni edebiyatın yerleşmesinde Şinasi'nin öncü rolü oynadığını, Namık Kemal'in ise kesin başarıyı temin ettiğini belirtmiştir. Bu edebiyat, büyük ölçüde Fransız edebiyatından ve Fransız İhtilali'nin ortaya koyduğu ilkelerden etkilenmiştir. Köprülü'nün tespitine şunu ilave etmekte fayda vardır: Fransız edebiyatı, edebî türler, gazete, üslup ve tarz itibarıyla edebiyata tesir ederken 1789 Fransız İhtilali'nin hem edebiyat hem de gazetecilik sahasında muhteva yönüyle etkisi olmuştur.

Modern Türk edebiyatının ortaya çıkışında hangi etkenlerin rol oynadığına dair muhtelif görüşler bulunmaktadır. Türk romanının ortaya çıkışı, imparatorluğun kötüleşmeyi durdurmak ve Avrupa milletlerinin yükselişine yetişmek için gerçekleştirdiği Tanzimat reformlarının devreye girmesiyle aynı zamana denk gelmiştir. Bunun yanı sıra özel gazetelerin tesisi ve Batı kaynaklı kültür-sanat ve bilim eserlerinin tercüme yoluyla okuryazar kitleye aktarılması önemli sebepler arasındadır. Dolayısıyla Modern Türk edebiyatı, Osmanlının son döneminde gerçekleşen kültürel gelişmelerin etkisinde ortaya çıkmıştır (Seyhan, 2014, 46).

Nihat Sami Banarlı (1983, 824), 19. Asrın ilk yarısında yaşanan, Batı ile temasın artması, Batıya öğrenci göndermek, Tanzimat Fermanı vb. gelişmelerin ikinci yarısında "Avrupaî Türk Edebiyatı"nın doğuşuna zemin hazırladığını belirtmiştir. Bunun yanı sıra 19. Yüzyıl, devletin belli bölgelerde hâkimiyetinin sona ermesi, dolayısıyla yenilik arayışının en yoğun olduğu dönemdir. Bu devrede Avrupaî kültürün toplum hayatına oradan da edebiyata girişi, biraz da o şaşalı, Banarlı'nın deyişiyle "yarasız" devirlerin eski edebiyatının yeni sosyal meselelere karşı artık yetersiz kalmasından kaynaklanmıştır. Neticede Tanzimat'tan sonra fikir hayatında gerçekleşen inkılap ile birlikte gelişen yeni edebiyat, Batıya yönelen edebiyat olmuştur (Banarlı, 1983, 857).

Ahmet Hamdi Tanpınar (2006, 197-200), 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi isimli eserinde eski Türk edebiyatının, dini ve tasavvufi düşüncenin zamanla kabuklaşmasından dolayı fikir hayatının donukluğuna dikkat çekmiştir. Yazara göre Tanzimat, tenkit fikrinden

doğmuştur. Bu yüzden batılı anlamda tenkit ve deneme yine bu dönemde yenileşme hareketinin bir sonucu olarak doğmuştur. Yine "mektup" türü bu çerçevede gelişmiştir. Namık Kemal, "Edebiyatımız Hakkında Bazı Mülâhazalar" isimli makalesiyle sanat ve fikir hayatıyla ilgili ilk önemli teklifleri yapan muharrirdir. Onu takip eden makaleleri, mektupları vardır. Ziya Paşa'nın "Şiir ve İnşa" makalesi de o nispette değer taşıyan bir eserdir. Abdülhak Hamit'in, Rezaizade Mahmut Ekrem'in, Samipaşazade Sezai'nin, Muallim Naci'nin, Ahmet Mithat Efendi'nin, Halit Ziya Uşaklıgil'in gerek birbirleri aralarındaki mektupları gerekse muhtelif meseleler hakkındaki makaleleri Türk tenkidinin gelişmesine ve edebiyata dâhil olmasına vesile olan yazılar olarak kayda geçmiştir.

1840 yılında başlayan tiyatro hayatı, umumiyetle İstanbul şehir hayatında ve Sultan Abdülmecid'in Batılılaşma merakı sayesinde gelişme fırsatı bulmuştur. Bu dönemde garptan gelen opera ve operetler ile bazı piyesler oynanmıştır. İlk piyes -Şinasi'nin Şair Evlenmesi-, garplı manada hikâye ve deneme ile Garp edebiyatından yapılan muhtelif tercümeleler, gene bu dönemde Türk edebiyatına girmiştir (Tanpınar, 2006, 142-145).

Batıya yönelen edebiyat kapsamında Servet-i Fünûn mecmuası çevresindeki yazarlar ve Millî Edebiyat adı altında dilde sadeliği ve halk edebiyatının unsurlarını savunan Genç Kalemler hareketi önemlidir (Özkırmı, 1983, 580-581). Zira bu gelişmeler Tanzimat'tan sonra genel olarak kültür dairesinin, özel olarak da edebiyatın Batılılaşma yolunda ilerlediğini göstermektedir. Şükran Kurdakul (1992, 207), çağdaş edebiyatın nesir dilinin tesis edilmesinde devrin aydınlarının rolüne dikkat çekmektedir:

"Yahya Kemal, Halide Edib, Ahmet Haşim, Ömer Seyfettin, Yakup Kadri gibi ilk ürünlerini 1910'lu yıllarda veren şair ve yazarlarımız, çağdaş edebiyatımızın düzyazı dilini yaratma aşamasındaki girişimleri temsil ettiler. Ömer Seyfettin, Kurtuluş Savaşı'nın ilk yıllarında öldü. Ötekiler "Cumhuriyet dönemi edebiyatı"nın olduğu yıllarda, her biri kendi dalında yapabileceklerinin en üst düzeylerine ulaşmıştı. 1920'li yıllarda Peyami Safa, Nazım Hikmet, Necip Fazıl, Ahmet Hamdi gibi sanatçıların öncülüğündeki yeni kuşak, onların kazanımlarından yararlanma olanağı buldu"

Sonuç olarak Türk edebiyatı, 19. yüzyılda şekil ve içerik bakımından önemli bir değişim geçirmiştir. Yeni edebî türlerle tanışmış, daha sade bir lisan ve halkı daha çok ilgilendiren muhteva işlenmeye başlamıştır. Batıya yönelen Türk edebiyatı, özellikle nesir alanındaki gelişmeleri bakımından gazete ile sıkı bir münasebet içine girmiştir.

2.2.Gazetenin Rolü

Batılılaşma hareketini hızlandırmasının yanında pek çok edebî türün ve yeni fikirlerin Osmanlı topraklarında tekâmülünü sağlayan en önemli vasıta 'gazete' olmuştur. Gazete, edebî ve kültürel faaliyetlerin hız kazanmasında, geniş halk kitlelerinin eğitilmesi ve bilgilenebilmesi hususunda önemli tesirler bırakmıştır.

Ziya Gökalp, gazetenin yazılı bir cemiyet oluşturmak suretiyle "amme" (kamu) adı ile yeni bir toplanma biçimi oluşturduğuna dikkat çekmiştir. Ziya Gökalp "Gazete her gün her ferdin ayağına giden ve herkesin anlayabileceği dersleri okunan canlı bir mekteptir." ifadeleriyle gazetenin genel bir eğitici olması bakımından önemini vurgulamıştır (Gökalp, 2006, 103-106).

Tanpınar, (2006, 230) Tercüman-ı Ahvâl'in çıkış tarihi ile Vatan Yahut Silistre'nin oynandığı tarih (1860-1873) arasındaki dönemi, gazetenin yeniliği idare ettiği devre olarak belirlemiştir. Tanpınar'a göre gazete "ufak tefek hâdiseleri nakletmek suretiyle dünya ile münasebet kuran, bazı faydalı bilgiler veren, okumayı zaman geçirme şekillerinden" biri olmaktan çıkaran bir vasıta ve tam anlamıyla bir kürsü vazifesi görür.

Yenileşme hareketini bu devrede tek başına idare eden gazete, "vatan, millet, insanlık, hürriyet, adalet" gibi mefhumların etrafında topladığı insan ile önemli bir kamuoyu vücuda getirmiştir. Bu dönemde şöhret kazananların çoğu gazetecidir. Gazete ayrıca halka hitap etme gayesinden dolayı dilin sade bir kullanımını sağlamıştır. Tanpınar'ın "dil inzibatı" dediği bu mesele, Türk edebiyatına nesrin tekabül etmesine vesile olmuştur. Neticede gazete ile birlikte "fikir ve edebiyat" halkın malı olmuş ve belli bir zümrenin dışına çıkmıştır (Tanpınar, 2006, 249-251).

Nihat Sami Banarlı (1983, 824), Batılılaşmanın kültür hayatına girişinde gazeteciliğin çok önemli bir rol üstlendiğini şu şekilde vurgulamıştır:

"Eğer, matbaanın kültür hayatında yaptığı, geliştirici inkılabı benzer bir hareketle, büyük insan topluluklarına hitab eden bir müessese, yani gazetecilik tesis edilmeseydi, Garb kültürünün Türkiye'deki yayılışı ve halkın da malı olmaya başlayışı, şüphesiz daha da gecikirdi.

Bunun içindir ki daha ilk makalesinde "halka halk diliyle hitap" edeceğini bildiren Türk gazeteciliği bu mevzuda, tesiri gittikçe genişleyen, büyük vazife görmüştür"

Köprülü (2015, 357) yeni edebiyatın gazete ile "hem-ahenk olarak" geliştiğine, matbuatın II. Abdülhamit devrinde dahi bilhassa tercüme yoluyla pek çok eseri neşrederek hızlı bir gelişme kaydettiğine dikkat çekmiştir. Köprülü, ayrıca gazetenin Türkçenin sadeleşmesinde ve "asrî bir dil" olması yolunda önemli roller üstlendiğini tespit etmiştir. Gazetenin oynadığı bu rol, aynı zamanda tefrikanın işlevli bir tarz oluşuna işaret etmektedir.

Gazetenin rolü hususunda Şinasi'ye yeniden parantez açmak gerekir. Şinasi, Fransa'da tanıdığı gazeteyi ve gazetecilik sahasını İstanbul'da tatbik etmiştir. Onun tanıdığı gazetecilik yalnızca geniş bir okur kitlesine hitap eden özgür bir iletişim aracıdır. Şinasi, gazete vasıtasıyla edebiyatın Batılılaşması yolunda önemli adımlar atmış ve nesir edebiyatını kurarak yeni bir tarzın benimsenmesini sağlamıştır. İsmail Parlatır (2004, 41-42), Şinasi'nin tatbik ettiği bu tarzla ilgili şu önemli tespitte bulunmaktadır:

"Yani mevcut ve köklü edebî değer yargılarını yıkmak yerine bizde olmayan yeni tarzlar ve türler üzerine yoğunlaştı. Bu, onun mizacı ile de uyuyordu. Çünkü o, mücadele adamı değildi. Ona göre en elverişli ortam, olmayan bir tarzı yeni ve kendi ölçüleri çerçevesinde kurmaktı. Bu yeni tarz ise ona göre gazete idi ve dolayısıyla yeni nesir edebiyatı idi"

Türk modernleşmesinde ve yenileşme hareketleri içinde gazetenin rolü büyüktür. Türk basınında ilk gazetelerin kuruluşundan I. Meşrutiyet'e kadar olan devrede faaliyet gösteren gazeteciler, siyasetçi-edip-sanatkâr taraflarına da sahiptir ve bu yönlerini gazete vasıtasıyla kamuoyuna yansıtmışlardır. Bu suretle gazete, bu devrede fikrî hayatta "muharrik güç" olma vasfını gösterir (Özarlan, 1987, 51-52).

Ersin Özarslan (1987, 53-54) gazetesinin yenileşme hareketleri içinde oynadığı rolü üç kategoride açıklamaktadır: (1) siyasî bakımdan: meşrutiyet rejimi tartışmalarına zemin olmuştur. (2) Sosyal ve kültürel bakımdan: kültür değişmesinde tesir sahibi olmuştur. (3) Dil ve edebiyat bakımından: nesir dilinin oluşması ve Batılı türlerin girmesini sağlamıştır.

Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa, Ali Suavi gibi gazeteci aydınların yenileşme devrinde oynadığı roller, mezkûr yazarların çok yönlü kişiliklerine ve gazeteyi fikirlerin temsil merkezi olarak tasavvur etmelerine bağlanabilir.⁴ Bu suretle gazete, devrin aydınlarının fikirleri getirmesi, tartışması, teklif etmesi özetle fikrî hayatı canlandırması bakımından büyük bir rol oynamıştır, denilebilir.

Ali Budak, gazeteyi Batılılaşma/modernleşme sürecinin en etkili vasıtası olarak görmüştür. Şu değerlendirme gazetesinin, hem edebiyatın gelişmesinde hem de Batılılaşma sürecindeki değişimdeki rolünü göstermesi bakımından önem arz etmektedir (Budak, 2014, 203):

“Denilebilir ki, Osmanlılar okumaya, kitaplarla değil gazeteler ve dergilerle başlamıştır. Gazeteler zamanla, siyasal modernleşmenin en etkili aracı olmak ve Batı tesirinde yeni bir edebiyat meydana getirmek gibi, çok daha önemli ve dönüştürücü işlevler de üstlenmişler, belki de, başka hiçbir yerde bir benzeri bulunmayan çok özel bir konuma sahiplik yapmışlardır”

Türk edebiyatındaki yenilikleri gazete verir. Halk gazete sayesinde fikrî ve edebî faaliyetleri yakından inceleme ve takip etme fırsatı yakalar. Gazete, haber, reklam-ilân, muhtelif edebî metinler, kültürel yazılar, röportaj, gezi yazısı, deneme ve makale gibi içtimaî, iktisadî ve siyasî pek çok konuyu işleyerek okurlara sunar. Tefrika da gazetede tek seferde neşredilmesi mümkün olmayan geniş muhtevalı eserlerin yayımlanmasını kolaylaştıran bir unsur olarak gazeteciliğe girmiştir.

2.3.Popüler Edebiyat ve Popüler Tarih

Batıya yönelen Türk edebiyatı ve gazetesinin geniş halk kitlelerine ulaşma gücü tefrikanın Türk matbuatında tekâmül etmesini sağlayan unsurlardır. Bunlara bir de halkın müşterek duygu ve düşüncelerine seslenen, insanın heyecanlarını aktaran ve umumiyetle halkın rahatlıkla anlayacağı bir dille yazılan “popüler edebiyat” ve buna bağlı olarak “popüler tarih” katılmıştır.

Popüler edebiyat, umumiyetle halkın pek çok kesimi tarafından sevilen, sade bir dille kaleme alınan, aşk, macera ve polisiye konuları başta olmak üzere insanın ilgisini çekecek temalara ağırlık veren bir türdür. Bir kısım yazarlar yalnızca popüler edebiyat ürünleri verirken bazıları geçim amaçlı bu eserleri kaleme alırlar. Bazen de Peyami Safa örneğinde görüleceği üzere hem popüler roman hem de edebî değeri yüksek eserler üreten kalemler de vardır (Okay, 2022).

Ayfer Yılmaz (2014, 142), popüler edebiyatı hedef kitle ve özellikleri bakımından şu şekilde tanımlamaktadır:

“Popüler edebiyat ise, genel manası ile geniş okuyucu kitlelerine hitap eden, okuyucuda merak, heyecan ve acıma gibi duyguları uyandırmayı hedefleyen, tamamen hızlı tüketime yönelik, basit vak’alar üzerine kurulu, olayların ve kişilerin kesin hatlarla ortaya konulduğu, olmadık tesadüflerle örülü edebiyat ürünlerini kapsar”

Alpay Doğan Yıldız (2010, 49), popüler edebiyatın iki farklı tanımı olduğunu belirtmiştir: (1) popüler edebiyat, halka ait olan, halkın edebiyatı demektir. (2) Popüler edebiyat, birçok kişinin sevdiği veya tercih ettiği beğenilen ve tüketilen edebiyat anlamına gelir. Yıldız'a göre bu iki tanımdan birincisinin halkın içinden gelen edebiyatın popüler kavramına karşılık gelmediği ve bu tabirin "Halk Edebiyatı" alanıyla zaten tanımlanabileceği için popüler edebiyat tanımı olarak kabul etmek doğru olmayacaktır. Okay (2022), halk edebiyatını az çok edebî özellikler ihtiva eden ve bazen yazarı belli olmayan, yani anonim karakter taşıyan bir edebiyat olarak tanımlar. Popüler edebî ürünlerin ise yazarı belli olduğundan halk edebiyatı şeklinde tasnif edilemez.

İkinci tanım ihtiva ettiği anlam bakımından popüler edebiyat kavramına daha yakın durmaktadır. Zira her sanatta olduğu gibi edebiyatta da farklı hedef kitleleri söz konusudur. Daha iyi bir donanıma sahip olan insanların anlayabileceği ve sevebileceği eserlerin yanı sıra daha az birikimli insanların da beğenip tercih edebileceği eserler olabilir. Dolayısıyla "yüksek/seçkin sanat" ile "yüksek/seçkin olmayan sanat; popüler sanat"⁵ ifadesi edebiyat için de geçerlidir (Yıldız, 2010, 50).

Popüler edebiyatın "tüketme" davranışına göndermede bulunması, popüler kültür kavramını da akla getirmektedir. Genel olarak toplumda "yaygın biçimde paylaşılan inançlar ve pratikler" olarak tanımlanan popüler kültür kavramıyla ilgili iki yaklaşım mevcuttur: tasdik eden/olumlayan ve eleştirel yaklaşım. İlk yaklaşım popüler kültürün "yaratıcılık" özelliğine dikkat çekerken ikinci yaklaşım popüler kültürü ticarî bir meta hâlinde tasavvur edilen ve çarpık bir gerçeklik üreten, kitle kültürüyle iç içe geçmiş bir kültür olarak görür (Mutlu, 2008, 236-237). Eleştirel yaklaşım genel olarak popüler kültür ürünlerini "meta" hâline getirilmiş, dolayısıyla tüketime hazırlanmış ürünler şeklinde değerlendirmektedir.

Ahmet Oktay (2009, 38-46), popüler kültürü halkın bizzat kendisi tarafından üretilen folklor ürünlerinden ayırmaktadır. Popüler kültür, kitle iletişim araçları tarafından üretilen kitle kültürüyle uyumlu; gündelik yaşamı aktaran; iktidar/güç karşıtları tarafından üretilenler bile egemen ideolojinin biçimlendirdiği ve gerçekliğin görülmesine engel olan kültürel ürünlerdir. Bu eleştirel yaklaşım, popüler edebiyatın ekonomi-politik zeminde de tartışılabilir bir alan olduğunu hatırlatmaktadır.⁶

Popüler edebiyat, 19. Yüzyılda Batılılaşma hareketleriyle gelen türlerin halk tarafından benimsenmesi açısından önemli bir rol oynamıştır. Okay, popüler edebiyatın öneminden ve Türk edebiyatının "popüler" bir kaleminden şu satırlarla bahseder:

"Fakat Batılılaşma dediğimiz dönemde, yeni edebiyata, yeni romana bu insanı alıştırmak kolay mı olmuştur? İşte özellikle bütün 19. yüzyılda popüler roman Türk okuyucusunu roman okumaya alıştırmak görevini yüklenmek bakımından önem kazanır. Bu dönemde 200'den fazla kitabı, binlerce makale, gazete yazısı arasında 60 kadar da romanını evinde, sokakta, kahvede, matbaada, vapurda "ha babam yazmak" metoduyla kaleme almış olan popüler bir romanımız var:

Unvanı: Hâce-i Evvel, yani ilk öğretmen.

Bütün hayatı boyunca değişmeyen mesleği: halk eğitimcisi.

Nüfus kütüğünde adı: Ahmed Mithat. Ama "Efendi"siz olursa eksik kalır." (Okay, 2022)

Bundan başka Batı edebiyatından yapılan tercüme eserler de gazetelerde tefrika edilmiştir. Victor Hugo’nun Sefiller isimli romanı “Mağdurın Hikâyesi” ismiyle Ruzname-i Ceride-i Havadis’te, Silvio Pellico’nun “Hapisteki Hayatım” isimli eseri Terakki gazetesinde Saint Pierre’in Paul ve Virgine hikâyesi Mümeyyiz gazetesinde, Monte Kristo, Mikromega Hikâyesi, Küremizde Seyahat gibi eserler de Diyojen gazetesinde tefrika edilmiştir. Özön, 19. asır sonu ve 20. Asır başları arasında gerek tercüme gerek telif pek çok eserin gazete ve dergilerde tefrika edildiğini, bunların küçük bir kısmının kitaplaştırıldığını geri kalanının da hâlen tefrika olarak durduğunu belirtmiştir (Özön, 1985, 111-114).

İlk çeviri ve eserlerin gazetede tefrika edilmesi bir “roman okuyucusu” teşekkülünü sağlamıştır. Batı edebiyatı ürünlerinin Türk edebiyatına yerleşme sürecinde Ahmet Midhat Efendi ve Teodor Kasap gibi muharrirlerin çeviri ve eserleri bu okuyucu zümresinin oluşumunda önemli rol oynamıştır. Umumiyetle halkın anlayacağı eserler seçilmiş, tefrika romanlarla işe başlanmıştır. Tanpınar’a göre (2006, 265) bu yazarlar, okuyucu seviyesinin yükseldiğine inandıkları zaman asıl edebî ürünleri vermeye başlamışlardır.

Popüler edebiyatın yanı sıra tarihî şahsiyetlerin veya hadiselerin de gazetelerde tefrika edildiği görülmektedir. Popüler tarih ürünleri, özellikle ulus devlet inşaa sürecinde halkta millî şuurun oluşmasına katkıda bulunmuştur. Macera ve kahramanlık özellikleri ihtiva etmesinden dolayı okurun ilgisini çekmeyi başaran bir türdür.⁷ Bu yüzden Türk basınında tefrikanın gelişmesinde popüler tarih ürünleri de etkili olmuştur.

Popüler tarih ürünleri içinde özellikle popüler tarihî romanlar önemli bir tür olarak ön plana çıkmaktadır. Popüler tarihî romanlarda okuyucu ile yazar arasında sıcak bir bağ kurulur. Okuyucunun tarih bilgisini ve sevgisini artırmak gibi işlevlere de sahip olan bu romanlar genelde macera ağırlıklı ve destansıdır. Çetindaş (2006, 91-95), popüler tarihî romanların özelliklerini anlattığı çalışmasında şu hususların altını çizmiştir: popüler tarihî romanlar, okuyucunun ilgisini çeken bir içerikle kurgulanır. Karakterlerin tarihî kişiliklerden seçilmesi ve bunların kahramanlıklarının yanı sıra hisleriyle de anlatılması bu tür romanlarda dikkat çekiciliği sağlar. Saray, zindan, harem, şehzade odası vb. mekânların okurda bıraktığı “gizem” de yine ilgi çeken unsurlardandır. Bu tür romanlar, daha çok geniş halk kitlelerine hitap eder.

Ahmet Özcan (2011, 172), tarihin popülerleşmesinde gazetenin önemli bir role sahip olduğunu ve gazetelerde tarih muhtevalı yazıların “tefrika” ve “tarih köşesi” olmak üzere iki farklı şekilde sınıflandığını belirtmektedir. Gazetelerde tarih tefrikacılığı Ceride-i Havadis gazetesıyla başlamış, II. Meşrutiyet’ten sonra, bilhassa 1930’lu yıllarda tarih muhtevalı tefrikalar yoğunlaşmıştır. Tarihî romanlar gazetelerin sıklıkla tefrika ettiği popüler tarih ürünüdür. Bunun dışında hatıratlar da tarihî muhtevasıyla ön plana çıkmıştır. Türk basınında Ahmed Refik gibi yazarlar, tarihin popülerleşmesinde ve halk tarafından rağbet görmesinde etkili olmuştur (Özcan, 2011, 173).

Türk gazeteciliğinde tefrika, Batı edebiyatına yönelişle birlikte başlamış ve tercüme eserlerin gazetede yer almaya başlamasıyla önemli bir yol kat etmiştir. Fakat tefrikanın özellikle geniş okur kitlesine ulaşması ve bu sayede gazetelere olan ilginin artışı, popüler edebiyat eserlerinin tefrika edilmesiyle gerçekleşmiştir. Ahmet Mithat Efendi’nin orta

seviyedeki okura hitap eden edebî eserlerinin tefrikaları Türk basınında ilk önemli örneklerdir. Bu gelenek daha sonra pek çok gazeteci ve yazar tarafından sürdürülmüştür. Popüler tarihî romanların da yine popüler edebiyat kapsamında böyle bir işlevi söz konusudur. Ahmet Refik ve M. Turhan Tan gibi yazarlar tarihî tefrikaları ile bu alanın önemli temsilcileri olmuşlardır.

3. Türk Gazeteciliğinde Tefrikanın Yerine Dair Bir Değerlendirme

Türk gazeteciliğinde tefrika, yukarıda belirtilen üç ana sebebe bağlı olarak gelişmiştir. Edebî türler ile doğan tefrika zamanla çeşitlenmiş, farklı sahalara açılmıştır. Hem tefrikanın kullanımı bakımından hem de tefrika edilen metnin konusu bakımından değişikliğe uğramıştır.

Tefrika, Türk basınına Şinasi'nin öncülüğünde girmiştir. Bu itibarla, ilk tefrikaların en önemli özelliği Batılı türlerin Türk edebiyatına girişini sağlayan eserler olmasıdır. Bu aynı zamanda tefrikadaki ilk devredir.

İkinci devre, Ahmet Mithat Efendi'nin öncülüğünde gerçekleşen popüler edebiyat ve tercüme eserler devresidir. Özellikle II. Abdülhamit döneminde basın üzerindeki baskıya rağmen sürekli olarak tefrika eserler yayınlanması, Türk edebiyatında Batılılaşma eğilimini pekiştirmiştir. Bu ilk iki devrede hikâye ve roman başta olmak üzere edebî tefrikalar yoğunluktadır. Bunların büyük çoğunluğu gazetelerde tefrika edilmiştir (Kudret, 2004). Bu tefrikalar sayesinde modern edebiyatın gelişimi hızlanmış, pek çok genç yazar tanınarak edebiyat ve basın dünyasına adım atmıştır.

Üçüncüsü II. Meşrutiyet ve sonrasını kapsayan dönemdir. Bu dönemde popüler edebiyat etkisini artırmış ancak bundan da önemlisi Millî Edebiyatın gelişmesine paralel olarak Türk ediplerinin telif roman tefrikalarında önemli bir artış yaşanmıştır. Yine 1908'den sonra, özellikle Cumhuriyet'in ilanından sonra hikâye tefrikalarında da önemli bir artış olmuştur. Bu dönemde tercüme eserlerin Türk okurlarla daha sık bulunduğu görülmektedir. Müstear isimle tefrika neşretmek, yine Türk gazeteciliğine has bir özellik olarak ortaya çıkmıştır. Bazı yazarlar, sırf okunma gayesiyle, bazıları ise tamamen kendi isteğiyle müstear isim kullanırlar. Bunun en önemli sebebi, yazarın kendi imzasıyla çıkmasını istediği yazı ile müstear ismi ile çıkan yazı arasındaki farktır. Devrin yazarları genellikle macera, aşk ve polisiye temalarının işlendiği popüler edebiyat ürünlerini müstear isimle neşrederken, edebî değeri daha yüksek olan eserlerde kendi imzalarını kullanmışlardır.

Türk gazeteciliğinde tefrika, edebiyatla her zaman iç içe olmuştur. Ancak Cumhuriyetin ilanından sonra tefrikalar da çeşitlenmiştir. Edebî yönü daha az olmasına karşın okuru kendine çekmeyi başaran tefrikalar ortaya çıkmıştır. Mesela tarihî tefrikalar, bir yönüyle edebî niteliğini korurken esas itibarıyla tarihî vesika ve hatıralara dayanır. Şehir yazıları veya seyahat yazıları, okurun ilgisini çeken bir başka tefrika türüdür.

Türk basın tarihinde Şinasi ile başlayan tefrika, 1960'lı yıllara kadar pek çok yazarın tercih ettiği yol olmuştur. Bu yazarların en önemli özelliği çoğunun gazeteci olma vasıflarının yanı sıra –hatta bazılarının bu vasıftan daha da önce- birer edip olmasıdır. Mehmet Fuad Köprülü, Ahmet Hamdi Tanpınar, Nihat Sami Banarlı gibi meşhur edebiyat tarihçileri Batıya yönelen Türk edebiyatının öncüleri olarak Şinasi, Namık Kemal ve Ziya Paşa

isimlerine işaret ederler. Bu isimler, hem edip hem de gazeteci olma sıfatlarını üzerinde taşır. Esasında bu gelenek Türk basınında uzun süre devam etmiştir. Ahmet Mithat Efendi, II. Abdülhamit devrinde, bu geleneği sürdürmüştür. Meşrutiyet döneminde Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Hüseyin Cahit Yalçın, Mehmet Âkif Ersoy, Tevfik Fikret vb. isimler hem edebî yönleriyle hem de gazeteci kimlikleriyle görünür. Cumhuriyet devrinde Peyami Safa, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Falih Rıfkı Atay, Yusuf Ziya Ortaç, Nurullah Ataç, Ahmet Hamdi Tanpınar vb. kalem sahipleri de hem edip hem de gazeteci sıfatına sahip isimler olarak öne çıkar. Örnek olarak verilen bu isimler, elbette çoğaltılabilir.

Türk gazeteciliğinde tefrika Batıdakinden biraz daha farklıdır. Batıda tefrika, edebî ürünlerin yanı sıra mizahî bir tona sahip olan yazılar için de kullanılır. Türkiye'de ise mizah ağırlıklı yazılar daha çok "fıkra" türüyle ilişkilidir. Ahmet Rasim, Aka Gündüz, Yusuf Ziya Ortaç gibi yazarlar, mizah tonu yüksek fıkralar kaleme almışlardır. Bunlar ya müstakil bir mecmuada ya da gazetenin mizah için ayrılan bölümlerinde neşredilmiştir. Bu yüzden tefrikadan daha ayrı bir özellik taşırlar.

Bugün, Türk basınında tefrika artık revaçta değildir. Bunun sebepleri aşağıdaki maddelerle özetlenebilir:

- Türk basınında edebiyatçı kimliğine sahip yazarların sayısının azalması.
- Gelişen basım teknolojisiyle beraber ediplerin eserlerini daha kısa sürede geniş kesimlere duyurabilme imkânı.
- Yeni teknolojilerin gelişmesi ve yeni medyanın hayatın içine daha çok girmesiyle birlikte fikirleri temsil etmede basılı gazete ve dergi dışında alternatif kanalların sayısındaki büyük artış.

Bu sebepleri doğrulayan muhtelif görüşler de mevcuttur. Gürsel Korat (2012, 46), 1970'lerin sonuna kadar kitle iletişim araçlarının özellikle gazete ve derginin yanı sıra radyoların da "sesli roman tefrikası" veya "arkası yarın" programlarıyla önem verdiği tefrika türünün gazetecilikte artık yeri olmadığını belirtmektedir. Çünkü roman veya diğer basılı edebî ürünler, reklâm yoluyla ve uygun fiyatlarla okura ulaştırılabilmektedir.

Çıkla'ya (2009, 57) göre günümüzde edebiyatın gazetelerden çekilmesinin bir sebebi de "edebiyatın teorikleşme sürecinin" artmasıdır. Edebiyatın diğer sahalara girmekten kaçınması, yani sanat değerinin korunmak istenmesidir. Bu durum sanatkârı, kendisi ve kısıtlı çevresiyle ilgili yazmaya sevk etmektedir. Böylelikle diğer türlerde veya farklı temalarda yazılar kaleme alınmamaktadır. Bu doğru tespitte edebiyatla birlikte tefrikanın da gazetelerden çekildiği gerçeğini ilave etmek gerekir.

Sonuç

Türk edebiyat ve basın tarihinin gelişiminde önemli bir unsur olan "tefrika", genellikle roman ve hikâye gibi edebî eserlerin belirli bir süre zarfında gazete veya dergilerde yayımlanması anlamına gelmektedir. Her yayınlanan bir dizi, o günün tefrikası olarak geçer. Türkiye'de Şinasi'nin "Şair Evlenmesi" piyesinden başlayarak 1960'lı yıllara kadar fevkalade beğenilen bir tarz olarak varlığını sürdürmüştür.

Tefrika, Türkiye'nin Batılılaşma süreciyle ortaya çıkmıştır. Fakat tefrikayı doğuran ve geliştiren üç ana unsur bulunmaktadır: batıya yönelen edebiyat, gazetenin rolü ve popüler edebiyat – popüler tarih. Tefrika, Batılılaşmaya bağlı olarak kültür hayatında gerçekleşen değişimlerden biridir. Zira batılılaşma süreci ile beraber pek çok tür, Türk edebiyatına girmiştir. Batıda, edebî bir tür olmasının yanı sıra mizahî yazılar için de kullanılan tefrika Türk basınında daha çok edebiyat ile ilişkilendirilebilir. Her ne kadar tarihî tefrika gibi farklı tema ve kullanım alanları olsa da daha çok edebî nitelikli yazılarla kendini göstermiştir. Mizah yazılarında daha çok fıkra tercih edilmiştir. Yeni fikirlerin ve yeni türlerin gazete vasıtasıyla halka aktarılması millî kültürün inşasında önemli bir vazife görür. Bu açıdan özellikle Rus gazeteciliğindeki tefrika geleneğiyle benzerlik göstermiştir.

Türk edebiyatının gelişmesinde tefrikanın en büyük rolü, batılılaşma ile gelen telif veya tercüme roman, tiyatro ve hikâye gibi uzun eserlerin bir dizi hâlinde okuyucu ile buluşmasını sağlamış olmasıdır. Gazete vasıtasıyla bu türler hakkında bilgi birikimi gelişen okurlarda, zamanla edebî bir anlayışın teşekkül etmesi ve yazar-okur arasında bir münasebet sağlaması bakımından işlev görmüş, böylelikle edebî hayat canlı kalmıştır. Tefrikanın gazeteye katkısı ise okurun ilgisini çekerek daha fazla satışın olması, edebî tefrika talebinin olmasıyla pek çok yazar ve çevirmenin de gazetelere girmesi, böylece basın camiasında bir hareketlilik oluşturmasıdır.

Tanzimat'tan sonra Batılılaşma kültür hayatına da girmeye başlamış, bu süreçte gazetecilik ve edebiyat beraber gelişmiştir. Tefrika, bu süreçte gazetecilik ve edebiyat arasında ortak bir nokta olmuş, karşılıklı bir fayda ilişkisi inşa etmiştir. Şinasi, Türk gazeteciliğinde pek çok konuda olduğu gibi tefrika konusunda da öncü bir rol oynamış, haberler dışındaki muhtevayı, özellikle edebiyatı gazeteye sokmuştur. Şinasi'den sonra gelenler de bu geleneği devam ettirmiştir. Hemen hemen bir asır boyunca edip – gazeteci kimliği Türk basınına hâkim olmuştur. Bu hâkimiyeti inşa eden yapı taşı ise tefrika olmuştur.

Tefrika, gazeteye edebiyatın kapısını açan bir anahtar gibidir. İyi bir edebî tefrika gazeteye olan talebi artırır, edebiyat camiası ve kültür hayatına hareket katar, peyderpey yenilikleri getirir. Türk basın tarihinde tefrika, edebî ve kültürel bir gazetecilik faaliyetidir. Edebiyat ve gazetecilik alanlarının gelişmesinde tefrikanın rolü ve işlevleri hakkında şunlar da söylenebilir:

- Tefrika, modern Türk edebiyatının gelişmesinde kilit bir rol oynamıştır. Edebiyattaki yenileşme unsurları, tefrika yoluyla/teknikiyle her gün ulaşılabilir olmuştur.
- Gazetelerde tefrikacılık faaliyeti, rutin haberler dışında oluşturulan içeriğe ihtiyaç duymuştur. Devrin gazeteleri bu ihtiyaca cevap verebilmek için genç yazarlara kapılarını açmıştır. Basın tarihinde “mektep” vazifesi gören önemli gazeteler, tefrikaya hazır hâle getirilecek edebî eserlerin tercüme ettirmek veya kabiliyetli kalemlerin fikir mahsullerini sütunlarına taşımak için genç yazarlara fırsat tanımıştır.
- Gazetelerde tefrika edilen sayısı tespit edilememiş binlerce eser, neşredildiği devrede edebiyatın yanı sıra yeni fikirlerin de gelişmesini ve tanınmasını sağlamıştır. Bu sayede fikrî hayat tazeliğini korumayı başarmış, tenkit/eleştiri türünün de gelişiminin önü açılmıştır.

- Gazetelerin tefrika ettiği pek çok eser, geniş bir halk kitlesine hitap etmiştir. Bu yüzden tefrika romanın/eserin anlaşılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu durum dilde sadeleşme hareketine destek olmuştur.

Notlar

1. Tefrikanın bir yazı türü mü yoksa yazıların neşredildiği bir teknik mi olduğu sorusu Batıda da gündeme gelmiştir. Türk basınında tefrika ayrı bir yazı türü olarak gelişmemiştir. Fıkra, makale, deneme gibi türler gazetelerde müstakil birer yazı türü olarak yer almıştır. Tefrika ise başta roman olmak üzere pek çok edebî eserin veya yazının neşredilmesinde kullanılan bir tarz şeklinde gelişmiştir.
2. Ahmet Oktay (2009, 56-57), tefrika romanın ilk örneklerinden olan Eugène Sue'nun Paris Esrarı eserinin kitle kültürünün yarattığı ve "gerçek hayatta düş görmek" şeklinde tabir edilen yanlış algılamının ilk temsilcilerinden olduğu görüşündedir. Çünkü eser sınıf bilincinden mahrum olan işçilerin kötü koşullarından bahsederek onlar tarafından rağbet görmüştür. Fakat Marx ve Engels, yanlış algılamayı ortaya çıkararak eserde aslında egemen ideolojik kodların olduğunu belirtmiştir. Oktay (2009), popüler kültürü eleştirel bağlamda incelediği çalışmasında tefrikanın da esasında ideolojik işlevleri ihtiva eden bir tarz olduğuna işaret etmiştir.
3. Şinasi, Türk gazeteciliğinde öncü bir şahsiyettir. Şinasi, Tercüman-ı Ahval ve Tasviri Efkâr gazetelerindeki yazıları, piyes, makale ve deneme gibi Batı kaynaklı türleri gazeteye oradan da edebiyata sokmuş, dolayısıyla önemli bir tesire sahip olmuştur (Kahraman, 2010, 167). Şinasi'nin Türk fikir hayatındaki bu tesirinde tefrikayı gazetenin önemli bir yere konumlandırmasının da payı büyüktür.
4. Bu yalnızca Tanzimat devri için geçerli değildir. II. Meşrutiyet devri aydınlarının da önemli bir kısmında bu çok yönlülük söz konusudur. II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet devirlerinin önemli gazetecilerinin büyük bir kısmı da aynı anda öğretmenlik mesleğini icra etmiştir.
5. Mehmet Orhan Okay (2022), eskilerin bu edebiyatı halk edebiyatından ayırmak için "avamî edebiyat" kavramını kullandığını belirtmektedir. Edebiyat tahlili bakımından popüler edebiyat daha geri planda kalır. Künye bilgilerini takdim çoğunlukla yeterli olur.
6. Popüler kültürün ideolojik işlevlerinin ne ölçüde popüler edebiyata, oradan gazeteye aksettiğini tartışmak bu çalışmanın konusu olmadığı için burada yalnızca popüler kültürün eleştirel bağlamdaki boyutu belirtilmiştir.
7. Popüler tarih veya tarihin popülerleşmesi günümüzde de oldukça yaygındır. Yalnız basılı matbuat ile değil diziler veya filmler yoluyla da tarihî karakterleri konu alan pek çok yapım rağbet görmekte, hatta bunların bir kısmı yurt dışına ihraç edilmektedir.

Kaynakça

- Banarlı, Nihat Sami. *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi (Cilt 2)*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1983.
- Budak, Ali. *Osmanlı Modernleşmesi Gazetecilik ve Edebiyat*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2014.
- Çetindaş, Dilek. *Popüler Tarihî Romanlar ve M. Turhan Tan*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Çıkla, Selçuk. "Tanzimat'tan Günümüze Gazete - Edebiyat İlişkisi", *Türkbilig* 18, (2009), 34-63.
- Demirkol, Gökhan. *Türkiye'de Tefrika Polisiye Romanlarda Siyasal Kültür Motiflerinin İrdelenmesi: "Ümit Deniz" Örneği*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Dianina, Katia. "An Everyday Guide to Public Culture in the Age of Great Reforms", *The Slavic and East European Journal*, 47/2, (2003), 187-210.
- Durmuş, İsmail. "Tefrik". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 40/275, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011.
- Eaman, Ross. *The A to Z Journalism*. Plymouth: The Scarecrow Press, 2009.
- Ebüzziya, Ziyad. "Cerîde-i Havâdis". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 7/406-407, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993.
- Ertem, Sadri Etem. "Türkiye'de gazete ve edebiyat". *Vakit* (17 Temmuz 1938), 3.
- Gerçek, Selim Nüzhet. *Türk Gazeteciliği*. İstanbul: İstanbul Devlet Matbaası, 1931.
- Jeanneney, Jean-Noel. *Başlanıcından Günümüze Medya Tarihi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1998.
- Kahraman, Âlim. "Şinâsi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 39/166-169, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010.
- Karataş, Turan. "Tefrika". *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yayınevi, 2004.
- Korat, Gürsel. *Dil, Edebiyat ve İletişim (3. Baskı)*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.
- Köprülü, Mehmed Fuad. *Türk Edebiyatı Ders Notları*. İstanbul: Alfa Yayınları, 2015.
- Kudret, Cevdet. *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman*. İstanbul: Dünya Kitapları, 2004.
- Kurdakul, Şükran. *Çağdaş Türk Edebiyatı 4. (2. Basım)*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1992.
- Mutlu, Erol. *İletişim Sözlüğü. (5. Baskı)*. Ankara: Ayraç Yayınları, 2008.
- Okay, Mehmet Orhan. *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2005.
- Okay, Mehmet Orhan. "Popüler Edebiyat". https://edebiyatokyanus.tr.gg/POP-Ue-LER-EDEB%26%23304%3BYAT_-M-.-Orhan-OKAY.htm. Erişim 28 Haziran 2022.

- Oktay, Ahmet. *Popüler Kültürden TV Sömürgesine*. İstanbul: İthaki Yayınları, 2009.
- Özarlan, Ersin. "Yenilesme, Batılılaşma, Çağdaslaşma, Modernleşme, Tekâmül, Terakki Hareketleri içinde (1800- 1875) Gazetenin Rolü", *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, (1987), 4/ 50-54.
- Özcan, Ahmet. *Türkiye'de Popüler Tarihçilik, 1908-1960*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2011.
- Özkırımlı, Atilla. "Ana Hatlarıyla Edebiyat". *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, (1983), 3/ 580-606, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özön, Mustafa Nihat. *Türkçe'de Roman*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1985.
- Parlatır, İsmail. *Edebiyatımızın Zirvesindekiler Şinasi*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2004.
- Seyhan, Azade. *Dünya Edebiyatı Bağlamında Modern Türk Romanı*, çev. Erkan Irmak, İstanbul: İletişim Yayınları, 2004.
- Shavladze, Thea - Makharadze, Meri. "Modern English Feuilleton", *Galaxy: International Multidisciplinary Research Journal*, (2017), 6/2, 29-32.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi. *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2006.
- Tefrika. *Meydan Larousse: Büyük Lügat ve Ansiklopedi*, (1985), 12/7, İstanbul: Meydan Yayınları.
- Tefrika. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, (1998). 8/293, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- TDK, Türk Dil Kurumu. "Tefrika". Erişim 08 Nisan 2022. <https://sozluk.gov.tr/>
- Yıldırım, Tahsin. "Türk Gazetecilik Tarihi Üzerine Bir Deneme-I". *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (2009), 1/285-324.
- Yıldız, Alpay Doğan. *Popüler Türk Romanları Kerime Nadir-Esat Mahmut Karakurt-Muazzez Tahsin Berkand 1930-1950*. (2. Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları, 2010.
- Yılmaz, Ayfer.. "Popüler Roman ve Melodram Kavramları Çerçevesinde Muazzez Tahsin Berkand ve Sarmaşık Gülleri", *Folklor/Edebiyat Dergisi*, (2014), 20/77, 141-172.
- Ziya Gökalp. *Türkleşmek İslâmlaşmak Muasırlaşmak*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2006.